

USNESENÍ

Krajský soud v Ústí nad Labem rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Radima Pastrňáka, Ph.D. a soudkyň JUDr. Jany Novákové a Mgr. Gabriely Vršanské ve věci

žalobkyně: [REDAKCE], narozená dne [REDAKCE]
bytem [REDAKCE], [REDAKCE]
zastoupená advokátem Mgr. Romanem Šťastným
sídlem Ovocný trh 573/12, 110 00 Praha

proti
účastníku: **Česká republika – Státní pozemkový úřad**, IČO 01312774
sídlem Husinecká 1024/11a, 130 00 Praha 3 - Žižkov
zastoupený advokátem JUDr. Adamem Rakovským
sídlem Václavská 316/12, 120 00 Praha 2

o žalobě o věci, o níž bylo rozhodnuto jiným orgánem, k odvolání žalobkyně proti rozsudku Okresního soudu v Mostě ze dne 2. prosince 2024, č. j. 12 C 47/2012-233,

takto:

Rozsudek okresního soudu **se** ve výrocích I. a II. **zrušuje** a věc **se vrací** v uvedeném rozsahu tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

1. V záhlaví specifikovaným druhým rozsudkem okresní soud (dále také jako „soud prvního stupně“) zamítl žalobu na přezkoumání rozhodnutí Pozemkového úřadu v Mostě se sídlem v Mostě, ul. Radniční č. j. PÚ 486/2009/Fe/Re470, ze dne 13. 11. 2009 (výrok I.), žalobkyni uložil povinnost zaplatit účastníkovi na nákladech řízení částku 11 397,15 Kč, do tří dnů od právní moci tohoto rozhodnutí (výrok II.) a dále rozhodl o vrácení soudního poplatku žalobkyni ve výši 2 000 Kč prostřednictvím pokladny okresního soudu (výrok III).
2. Skutkově vycházel z toho, že žalobkyni, která uplatnila restituční nárok, nebylo vyhověno, když podle rozhodnutí Ministerstva zemědělství – Pozemkového úřadu v Mostě není vlastníkem parcely č. [REDAKCE] v k. ú. [REDAKCE] zapsaných v zemských deskách č. kn. vložky [REDAKCE], a to proto, že tyto nemovitosti přešly do vlastnictví státu dle zákona č. 143/1947 Sb. o převodu vlastnictví majetku [REDAKCE], a použití zákona č. 229/1991 Sb., jakož i zákona č. 243/1992 Sb. je vyloučeno. Žalobkyni jako [REDAKCE] okresní soud přiznal postavení oprávněné osoby podle § 2 odst. 3 písm. c) zákona č. 243/1992 Sb. a § 4 odst. 2 písm. c) zákona č. 229/1991 Sb. Současně však uzavřel, že nárok žalobkyně dán není, neboť dospěl k závěru, že došlo k přechodu majetku [REDAKCE], resp. účinností zákona [REDAKCE] č. 143/1947 Sb., tj. ke dni 13. 8. 1947. Použití zákona č. 229/1991 Sb. je vyloučeno, protože přechod vlastnictví nespadá do rozhodného období, (došlo k němu před 25. 2. 1948). Použití zákona č. 243/1992 Sb. je také vyloučeno, protože ačkoli se tento zákon vztahuje na období před 25. 2. 1948, netýká se jiného majetku než toho, kterého vlastník pozbyl dle dekretů prezidenta č. 12/1945 Sb. nebo č. 108/1945 Sb. a nelze jeho působnost rozšiřovat na majetek odňatý zákonem č. 143/1947 Sb. O náhradě nákladů řízení okresní soud rozhodl podle § 142 odst. 1 o. s. ř.

Shodu s prvopisem potvrzuje Lucie Tolochová.

3. Proti rozsudku (v rozsahu výroků I. a II.) podala žalobkyně včasné odvolání, v němž namítala, že soud prvního stupně rezignoval na svou nalézací funkci, z rozsudku není zřejmé, jaký zjistil skutkový stav, jak vyložil příslušné zákonná ustanovení a jak je na aplikoval na předmět řízení. Rozsudek založil pouze na nekritickém převzetí nezávazných, nepřesvědčivých a často též nepřiléhavých či zastaralých judikатурních závěrů z 90. let minulého století. Nesouhlasila se závěrem soudu prvního stupně, že majetek [redacted] přešel účinností tzv. [redacted] a že je její restituční nárok z tohoto důvodu nedůvodný. Také nesouhlasila se závěrem okresního soudu, že restituční nárok žalobkyně podle zákona č. 243 byl prekludován, když otázka včasnosti uplatnění jejího restitučního nároku nebyla v rozhodnutí Pozemkového úřadu Most důvodem pro zamítnutí restitučního nároku a ani této skutečnosti nebyla věnována zvláštní pozornost. Vyjádřila přesvědčení, že své nároky uplatnila včas, a to jak podle zákona o půdě, tak podle zákona č. 243. K tomu odkázala zejména na § 11a zákona č. 243, který původní lhůtu 31. prosince 1992 prodloužil, a judikaturu Nejvyššího soudu, podle které stačí zachování lhůty podle zákona o půdě (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2010, sp. zn. 28 Cdo 886/2009). Upozornila na logický nonsens rozsudku okresního soudu v tom směru, že pokud bylo prokázáno, že [redacted] pozbyl pozemky [redacted] (k [redacted]), nemohl soud uzavřít, že je (znovu) pozbyl o sedm let později, účinností [redacted] ([redacted]), resp. pokud bylo v řízení prokázáno, že [redacted] pozbyl pozemky účinností Benešova dekretu č. 12 ([redacted]), logicky nemohl soud uzavřít, že je (znovu) pozbyl o dva roky později, účinností [redacted] ([redacted]). Dále měla za to, že není správný závěr okresního soudu učiněný s poukazem na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2554/2003, že pokud konfiskační rozhodnutí nenabýlo právní moci, nelze majetek považovat za zkonfiskovaný. [redacted] považovala za protiústavní, neplatný a neúčinný zákon. Dále vyjádřila názor, že i kdyby pozemky nepřešly již dříve a [redacted] byl platným a účinným zákonem, nemohly by i tak pozemky přejít k datu účinnosti [redacted] (tj. k datu [redacted]), protože vlastnické právo přecházelo až vkladem do pozemkových knih, k čemuž došlo dne [redacted], a není tak správný závěr okresního soudu, že pozemky přešly účinností [redacted]. Okresnímu soudu dále vytýkala, že nekriticky převzal judikатурní závěry z jiných řízení, které se ustálily v 90. letech minulého století, avšak odkazovaná rozhodnutí jsou nepřiléhavá zejm. pro jiný skutkový stav, případně z dalších – v odvolání specifikovaných – důvodů. Navrhovala, aby odvolací soud změnil rozsudek a vyhověl žalobě ve znění jejího doplnění, případně aby rozsudek zrušil a vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Pro případ potvrzení rozsudku navrhovala nepřiznání náhrady nákladů řízení žádnému z účastníků řízení.
4. Krajský soud jako soud odvolací po zjištění, že odvolání bylo podáno včas [§ 204 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“)], osobou oprávněnou (§ 201 o. s. ř.) a je přípustné (§ 201, § 202 o. s. ř.), přezkoumal napadené usnesení v rozsahu uvedeném v § 212 a § 212a o. s. ř., bez nařízení jednání podle § 214 odst. 2, písm. d) o. s. ř., a dospěl k následujícím závěrům.
5. Ze spisu vyplývá, že se žalobkyně domáhala žalobou podle části páté občanského soudního řádu vydání nemovitého majetku na území okresu Most, a to pozemků [redacted] v katastrálním území [redacted], zapsané v zemských deskách číslo kn. vložky č. [redacted]. Žalobu odůvodnila tím, že dne 1. 7. 2009 uplatnila nárok na vydání nemovitostí podle § 9 zákona č. 229/1991 Sb., o půdě, před Ministerstvem zemědělství – Pozemkovým úřadem v Mostě. Dne 20. 11. 2009 obdržela usnesení Pozemkového úřadu Most č. j. PÚ486/2009/Fe/Re470, ze dne 13. 11. 2009, kterým tento rozhodl, že žalobkyně není vlastníkem předmětných pozemků. V odůvodnění správní orgán uvedl, že není možné uvést stav dle katastru nemovitostí a zjistit povinnou osobu k nemovitostem. Žalobkyni nejsou další účastníci řízení známi. K věci samé uváděla, že je [redacted]. Žalobkyně je [redacted], který byl [redacted]. Svá práva jako osoby oprávněné tak dovozuje podle

zákona o půdě, a to z ustanovení § 4 odstavec 2, písm. a), b), c). Držba veškerého majetku [redacted] byla Československou republikou převzata v květnu 1945 od německého [redacted], které [redacted] zabavilo v roce 1940. Majetek nebyl v rozporu s dekretem prezidenta republiky č. 5/1945 Ú. l. a zákonem č. 126/1946 Sb. nikdy vrácen. Vydáním tzv. zákona č. 143/1947 Sb. došlo k rozšíření protiústavního a vyvlastnění na veškerý majetek [redacted]. Poté, co bylo řízení usnesením okresního soudu ze dne 25. 7. 2014 přerušeno podle ustanovení § 109 odstavce 2, písm. c) o. s. ř., soud prvního stupně vyhlásil dne 26. 6. 2023 první rozsudek, kterým žalobu zamítl.

6. Tento první rozsudek byl zrušen odvolacím soudem, neboť okresní soud v rozporu se zákonem vedl řízení toliko se žalobkyní. Okresnímu soudu uložil, aby se v dalším řízení zabýval otázkou, kdo je povinnou osobou. Označení účastníků řízení je základní náležitostí žaloby (§ 246 odst. 2 o. s. ř.). Za situace, kdy správní orgán nejednal s povinnou osobou, přestože byla (měla být) účastníkem řízení, měl okresní soud v řízení podle části páté o. s. ř. povinnou osobu (osoby) přibrat podle § 250a odst. 2 o. s. ř.
7. Usnesením ze dne 5. 4. 2024, č. j. 12 C 47/2012-175, okresní soud do řízení (bez dalšího) přibral „Ministerstvo zemědělství ČR – Pozemkový úřad Most, Radniční 1“. Dne 11. 4. 2024 Ministerstvo zemědělství vyjádřilo pochybnosti pasivní legitimaci organizační složky státu. Dne 22. 5. 2024 Státní pozemkový úřad (nyní již na straně účastníka řízení označeného jako „ČR – Státní pozemkový úřad“) okresnímu soudu sdělil, že není účastníkem řízení podle zákona o půdě, ani řízení podle části páté o. s. ř., když podle § 9 odst. 8 zákona o půdě jsou účastníky řízení pouze oprávněná osoba a povinná osoba (účastníkem řízení by mohla být třetí osoba). Státní pozemkový úřad lze považovat za účastníka řízení pouze tehdy, bude-li převádět na oprávněné osoby pozemky ve vlastnictví ČR s příslušností hospodaření s majetkem státu ze strany Státního pozemkového úřadu. Dne 2. 12. 2024 vyhlásil okresní soud v pořadí druhý rozsudek.
8. Pokud jde o otázku povinné osoby, soud musí z úřední povinnosti zajistit, aby se řízení účastnil ten, kdo se jej podle zákona účastnit má, a naopak soud nesmí jednat jako s účastníkem řízení s tím, kdo jím být podle zákona nemá (viz komentář k § 250a o. s. ř. in JIRSA, J. a kol. Občanský soudní řád, podle stavu k 1. 1. 2023. Praha: Wolters Kluwer, ASPI). Okresní soud usnesením ze dne 5. 4. 2024 do řízení přibral „Ministerstvo zemědělství ČR – Pozemkový úřad Most“, aby poté (bez dalšího) jednal s Českou republikou – Státním pozemkovým úřadem.
9. K účastenství v řízení dle části páté občanského soudního řízení se vyjádřil i Nejvyšší soud například tak, že účastníky řízení podle části páté občanského soudního řádu (šlo restituční věc dle zákona o půdě) měli být pouze účastníci řízení před správním orgánem (...). Okruh účastníků restitučního řízení podle zákona č. 229/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů je taxativně vymezen v ustanovení § 9 odst. 8 tohoto zákona (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2016, sp. zn. 28 Cdo 2044/2015) (viz komentář k § 250a o. s. ř. in JIRSA, J. a kol. Občanský soudní řád, podle stavu k 1. 1. 2023. Praha: Wolters Kluwer, ASPI).
10. Podle § 9 odst. 8 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, jsou účastníky řízení podle tohoto ustanovení oprávněná osoba, která uplatnila nárok na vydání nemovitosti u pozemkového úřadu a povinná osoba.
11. Podle § 8 odst. 1, 2 zákona o půdě jsou povinnými osobami stát nebo právnické osoby, které ke dni účinnosti tohoto zákona nemovitost drží (s výjimkami uvedenými v zákoně), přičemž osobou, která nemovitost drží, se rozumí a) právnická osoba, která měla ke dni účinnosti tohoto zákona k nemovitosti ve vlastnictví České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky nebo Slovenské republiky právo hospodaření nebo právo trvalého užívání, b) u ostatních nemovitostí jejich vlastník.
12. Osobou povinnou (a dalším účastníkem řízení) může být ve smyslu citované právní úpravy stát nebo právnická osoba, která ke dni účinnosti zákona o půdě, tj. ke dni 24. 6. 1991, nemovitosti

(v daném případě oba pozemky) držela. K závěru o tom, zda byla splněna podmínka držby daných pozemků ke dni 24. 6. 1991, je třeba učinit skutková zjištění v tom směru, o jaké pozemky se jednalo k uvedenému dni podle tehdejší evidence nemovitostí (nyní podle katastru nemovitostí) a komu v té době svědčila jejich držba. Ze spisu přitom vyplývají zásadní těžkosti při identifikaci předmětných pozemků. Již správní orgán, který původně rozhodoval ve věci restitučního nároku, uvedl, že parcely č. [REDAKCE] v k. ú. [REDAKCE] nebyly v pozemkovém katastru evidovány, a tak není možné uvést stav dle katastru nemovitostí a zjistit povinnou osobu k nim. Posléze Katastrální úřad pro Ústecký kraj, Katastrální pracoviště Most dne 26. 4. 2019 okresnímu soudu vrátil oznámení o podaném žalobním návrhu s tím, že nejde o dokument, z něhož vyplývá, do které z dnešních parcel (katastru nemovitostí) nebo jejich částí, zasahuje. Přesto však došlo v katastru nemovitostí k vyznačení poznámky o podání žaloby u pozemku parc. č. [REDAKCE] v k. ú. [REDAKCE] ve vlastnictví [REDAKCE] (viz žádost obce ze dne 26. 3. 2000). K pozemkům se také vyjadřoval Katastrální úřad pro Hlavní město Prahu, Katastrální pracoviště Praha, ze dne 29. 5. 2019, který uvedl ve vztahu k zemské desce č. [REDAKCE], že parcela č. [REDAKCE] (zřejmě) vznikla oddělením od parcely č. [REDAKCE] v k. ú. [REDAKCE] a ohledně parcely č. [REDAKCE] se tehdejší knihovní úředník „upsal“ (a je tedy otázkou, zda tato parcela vůbec existovala). Namísto, aby se okresní soud pokusil odstranit rozpory sděleními dvou odlišných katastrálních pracovišť a postupem katastrálního úřadu při vyznačení poznámky (plomby) u konkrétní parcely katastru nemovitostí, v situaci, kdy se osoba povinná (obec) u prvního pozemku ze spisu nabízela (zatímco druhý pozemek zřejmě neexistoval), dále se tím nezabýval, a bez odpovídajícího zdůvodnění přibral do řízení správní orgán.

13. Byť se okresní soud – jak shora uvedeno – pokusil zjistit, o jaké pozemky se dle katastru nemovitostí jedná a dospěl k jistým zjištěním, shora uvedené rozpory neodstranil a osobu povinnou jako účastníka řízení nezjistil. Rozpory lze odstranit např. doplňujícím dotazem adresovaným oběma katastrálním úřadům, a to s cílem identifikovat pozemkovou parcelu (pozemkové parcely) katastru nemovitostí, jejíž (jejichž) promítnutí v katastru nemovitostí zcela nebo částečně pokrývá pozemkové parcely č. [REDAKCE] a č. [REDAKCE] v k. ú. [REDAKCE] zaknihované v zemské desce č. [REDAKCE]. Na základě toho se pak lze zabývat tím, kdo ke dni účinnosti zákona o půdě měl pozemky v držbě a kdo je tedy osobou povinnou, a tedy účastníkem tohoto řízení.
14. Jakkoliv je podle zákona věcí soudu, aby z úřední povinnosti zajistil, že se soudního řízení budou účastnit ti, koho zákon za účastníky označuje, pátrání po osobě povinné nemůže být bezbřehé. Pokud se tedy okresnímu soudu nepodaří zjistit, jaké pozemky katastru nemovitostí jsou předmětem tohoto řízení a kdo je osobou povinnou, a žalobkyně neoznačí osobu povinnou a neprokáže, že ke dni účinnosti zákona o půdě měla tato osoba pozemek (pozemky) v držbě (v situaci, kdy v průběhu řízení vyvstala zásadní pochybnost u jednoho z pozemků, zda vůbec existoval), nebudou splněny podmínky řízení a řízení je třeba zastavit.
15. Vedle osoby povinné, další otázkou, kterou dosud okresní soud neřešil, je otázka včasnosti uplatněného nároku žalobkyně (pouze citoval z rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 4841/2014). Přestože žalobkyně v žalobě tvrdila, že nárok na vydání nemovitostí uplatnila dne 1. 7. 2009 podle § 9 zákona o půdě, okresní soud se včasností uplatněného nároku nezabýval, ačkoliv se jedná o datum, které zásadně přesahuje lhůty uvedené v § 13 zákona o půdě. Otázku včasnosti uplatněného nároku však není z důvodu hospodárnosti řízení nutné podrobně zkoumat, jsou-li tu jiné důvody (spočívající v aplikaci zákona č. 143/1947 Sb.) vedoucí k zamítnutí žaloby.
16. Okresní soud dále uzavřel, že žalobkyně je osobou oprávněnou k uplatnění restitučního nároku, a to podle § 2 odst. 3 písm. c) zákona č. 243/1992 Sb. a § 4 odst. 2 písm. c) zákona č. 229/1991 Sb. Současně však uzavřel, že ani jeden z uvedených zákonů se nepoužije. Závěr o tom, že žalobkyně je oprávněnou osobou je tak nesrozumitelný a nepřezkoumatelný. Tento závěr nelze v této fázi řízení považovat ani za správný, neboť ustanovení § 4 odst. 2 písm. c) zákona č. 229/1991 Sb. se vztahuje na nemovitosti, které přešly v době od 25. února 1948 do 1. ledna 1990 do vlastnictví státu a § 2 odst. 3 písm. c) zákona č. 243/1992 Sb. se vztahuje na osoby, které ztratily majetek podle dekretů prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. a č. 108/1945 Sb.

17. Jestliže okresní soud do řízení jako účastníka přibral Ministerstvo zemědělství ČR – Pozemkový úřad Most (správní orgán), poté jednal jako s účastníkem řízení s ČR – Státním pozemkovým úřadem, aniž by zjistil stav předmětných pozemků v katastru nemovitostí a držbu ke dni účinnosti zákona o půdě, a tedy osobu povinnou ve smyslu § 9 odst. 8 zákona o půdě, zatížil tím řízení vadou podle § 219a odst. 1, písm. c) o. s. ř.
18. Pokud postavení dalšího účastníka řízení okresní soud nezdůvodnil, neodstranil rozpory ve skutkové otázce stavu pozemků dle katastru nemovitostí, uzavřel, že žalobkyně je osobu oprávněnou k uplatnění restitučního nároku, ačkoliv současně tvrdí, že ani zákon č. 229/1991 Sb., ani zákon č. 243/1992 Sb., se nepoužijí, je jeho rozsudek nepřezkoumatelný pro nesrozumitelnost a nedostatek důvodů ve smyslu § 219a odst. 1, písm. b) o. s. ř.
19. Ústavní soud ve vztahu k zákonu č. 143/1947 Sb. vyslovil opakovaně názor, že k přechodu vlastnického práva u majetku [redacted] došlo ex lege účinností zákona č. 143/1947 Sb. dnem [redacted] [srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 3. 1995 (sp. zn. IV. ÚS 129/94), ze dne 24. 4. 1998 (sp. zn. I. ÚS 206/97), ze dne 4. 9. 1998 (sp. zn. IV. ÚS 207/97), ze dne 4. 8. 1998 (sp. zn. I. ÚS 211/97), ze dne 28. 9. 1998 (sp. zn. II. ÚS 219/97), ze dne 4. 8. 1998 (sp. zn. I. ÚS 289/97), ze dne 17. 7. 1998 (sp. zn. II. ÚS 289/97), ze dne 28. 5. 1998 (sp. zn. III. ÚS 288/97), ze dne 24. 9. 1998 (sp. zn. III. ÚS 289/97), ze dne 4. 7. 2002 (sp. zn. III. ÚS 122/02)]. Okresní soud sice své rozhodnutí odůvodnil aplikací uvedeného právního předpisu s odkazy na judikaturu Ústavního soudu či také Nejvyššího soudu (odvolací soud poznamenává, že judikurní závěry ve vztahu k tzv. [redacted] nebyly dosud překonány a jsou výrazem dlouhodobě ustálené soudní praxe), skutková zjištění okresního soudu musí ovšem odpovídat aplikaci zákona č. 143/1947 Sb., řízení musí proběhnout v souladu se zákonem a vydaná rozhodnutí nesmí trpět vadami. Tomu okresní soud ani v řízení, ani v rozsudku, nedostál. Odvolací soud tedy rozsudek okresního soudu v rozsahu napadených výroků zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení [§ 221 odst. 1 písm. a) o. s. ř.].
20. Na okresním soudu bude, aby se v dalším řízení (opětovně) zabýval tím, jakému stavu v katastru nemovitostí předmětné pozemky odpovídají (zda vůbec existovaly, popř. existoval pouze jeden z nich), následně se bude zabývat držbou pozemků ke dni účinnosti zákona o půdě a dovodí, zda je dána osoba povinná, kdo touto osobou je (v úvahu přichází stát a jeho odpovídající organizační složka, nebo jiná právnická osoba) a přibere tuto osobu jako účastníka řízení. Pokud okresní soud stav pozemků nezjistí a nezjistí osobu povinnou (a ani žalobkyně neprokáže stav pozemků v katastru nemovitostí a osobu povinnou), řízení zastaví pro nedostatek podmínek řízení. Budou-li dány podmínky řízení, okresní soud rozhodne opětovně ve věci samé. Neopomene přitom učinit alespoň základní skutková zjištění, z nichž bude vyplývat, že předmětné pozemky (případně zdrojový pozemek, z něhož byly odděleny) splňují podmínku § 1 odst. 2 zákona č. 143/1947 Sb., a sice, že se jednalo o nemovitý majetek zapsaný knihovně na [redacted] [redacted] či [redacted].
21. V dalším řízení okresní soud také rozhodne o náhradě nákladů řízení a nákladech tohoto odvolacího řízení (§ 151 odst. 1 o. s. ř.).

Poučení:

Proti tomuto usnesení **není** dovolání přípustné [§ 238 odst. 1, písm. k) o. s. ř.].

Ústí nad Labem 25. června 2025

JUDr. Radim Pastrňák, Ph.D., v. r.
předseda senátu

Shodu s prvopisem potvrzuje Lucie Toločová.